

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TARİHİ

ARAŞTIRMALARI

DERGİSİ

CİLT: I**SAYI: 2****YIL: 1992**

ATATÜRK ve İNKILÂPÇILIK

Ergün AYBARS

Osmanlı İmparatorluğu'nun son iki yüzyılı "Devletin nasıl kurtulacağı" arayışı ve mücadelesiyle geçti. Hemen her yönetimin en büyük sorunu bu oldu. Lale Devri'nden itibaren sürdürülen bu arayış ve çabalar sebebiyle, bu hareketlere genel bir ad verildi: "İslahat Hareketleri" veya başka bir deyişle ıslahatlarda örnek alınan hedef dolayısıyla "Batılılaşma" hareketleri dendi. Bu dönemin ilk batılı ıslahat örneği Nizam-ı Cedid oldu. Türkçesi "*Yeni Düzen*" olan bu ıslahat, batı kurumlarından geniş anlamda etkilenen bir hareketti ve bu sebeple kurulan "*Nizam-ı Cedid*" ordusu ve ıslahatı sebebiyle döneme *Nizam-ı Cedid Devri* de dendi. Batılılaşma hareketinin bu ilk önemli adımı Kabakçı Ayaklanması ile kapandı. 1826'da Yeniçeri Ordusu'nun kaldırılmasıyla II.Mahmut ıslahat hareketini daha da etkili bir duruma soktu ve bu gelişme 1839'da Tanzimat ile sonuçlandı. Batının insan hakları prensipleri, laik devlet kurumları ve yaşayış ve dünya görüşü benimsenmeye başlandı. Edebiyat, tiyatro, gazete, güzel sanatlar ve çok geniş bir alanda köklü bir değişim başladı. Bu dönem Tanzimat olarak tarihimize geçti. Tanzimat'ın yetiştirdiği yeni kuşak Genç Türkler ilk kez siyasi örgütlenmeyi yaptı ve sonuçta 1876'da Anayasalı

Meşrutî bir sistem kuruldu. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve ağır yenilginin yarattığı sosyal ve ekonomik çöküntü, Abdülhamid'in istibdadı ile sonuçlandı. 1881'de Abdülhamid'in yayınladığı Muharrem Kararnamesi ile Osmanlı Devleti mali iflasını ilan etti ve kurulan Duyun-u Umumiye ile batılı devletlerin mali tutsağı durumuna geldi.

20.Yüzyılın başında, dünya politikası, Üçlü İttifak ve Üçlü İtilafın rekabeti ile belirleniyordu. Bu rekabetin bir ucu da Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına uzanıyordu.

Bu bölgeye yeni isimler konmuştu; "*Yakın Doğu*" veya "*Orta Doğu*". Gerçekte bu isimler batılı emperyalist devletlerin 1902'de bölgede bulunan petrol zenginliklerini ele geçirme ihtiraslarının da bir simgesi oluyordu. Osmanlı Devleti'nin Almanya ile imzaladığı "*Berlin-Bağdat Demiryolu*" projesi, İngiliz-Alman rekabetinin Türk Toprakları üzerindeki etkisini çok artırdı. 1907'de İngil' Kralı Reval'd. Rus Çarı ile anlaşp, Balkanları Slav Rus egemenliğine terk etti. İşte Abdülhamid'in baskı rejimi ve Balkanlar üzerindeki bu dış tehlike karşısında Makedonya'da başlayan Genç Türk ayaklanmasıyla 23 Temmuz 1908'de II.Meşrutiyet ilan edildi. Genç Türkler ve siyasi bir organ halini alan İttihat ve Terakki siyasi mücadele ile uğraşmakta kısır bir yol izlediler.

31 Mart (13 Nisan 1909) irtica olayının bastırılması ile II.Meşrutiyet kurtuldu ve Abdülhamid tahttan indirildi. Fakat İttihat ve Terakki köklü reformlara gitmeye cesaret edemedi. Mustafa Kemal Atatürk 1909 parti kongresinde köklü inkılâp yapılmadıkça hiçbir şeyin başarılamayacağını söylüyordu ama önerisi kabul edilmedi. Enver'in baskısıyla da önemli görev alamadı. İttihat ve Terakki 1909'da yaptığı anayasa değişiklikleriyle padişahın yetkilerini sınırlamakla beraber "egemenlik" kavramının ve kaynağının ulus olduğunu ortaya koyamadı.

İttihat Terakki'nin perde arkasından ülkeyi yönetmesi ve siyasi tecrübelerinin bulunmayışı, hürriyet ortamının kısa zamanda bir iç siyasi anarşiye dönüşmesi, partizancılık ve bunun sebep olduğu millî birliğin parçalanması yüzünden dışta arka arkaya felaketlerin gelmesine yol açtı. Bosna Hersek'in Avusturya tarafından ilhakı, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilanı, bir süre sonra Trablusgarp ve Balkan

Savaşları yenilgileri felaketin yaklaştığını gösteriyordu. 1914'de Birinci Dünya Savaşı'na girmekle de İttihat Terakki Osmanlı İmparatorluğu'nun ölüm fermanını imzalamış oldu.

1909-1913 arasında içte "*Türkçülük, İslamcılık, Batıcılık*" akımları siyasi ideolojik bir mücadeleye girdiler. Ziya Gökalp bunları birleştirip ortak noktalarını bularak bir ideolojik sentez yaratmak istedi. "*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*" biçiminde tanımlanan bu sentez, 20.Yüzyılın akılcı, gerçekçi ve ilmi ölçülerine uymadı. Çünkü ideolojik olan İslamcılık, hem Türk Milliyetçiliği'ne ve Türk Milli Devleti'ne hem de modernleşmeye engeldi. Ziya Gökalp bu gerçeği 1919'dan sonra görerek Atatürk'ün politikasını benimsedi.

II.Meşrutiyet'in hazırlayıcısı ve 1918'e kadar Türkiye'yi yöneten İttihat Terakki bütün hatalarına rağmen Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yaşantısında büyük bir değişimin de temelini atmıştır. Siyasette "*Milliyetçilik*" ilkesini savunan İttihat Terakki, ekonomide de "*milli ekonomi*" düşünce ve eylemini de başlattı. Fakat kuşkusuz 1911 yılında 160 milyon altın dış borcu olan, kapitülasyonlar altında ezilen ekonomik mirası devralan İttihat Terakki'nin, "milli ekonomi" politikasını uygulama zamanı olmadığını, 1912'den 1918 sonuna kadar devamlı savaşlarla yaşandığını ve bu sebeple hep savaş dönemi ekonomisi esaslarının uygulanması gerektiğini gözönünden uzak tutmamalıyız. Geri kalmış ülke ekonomisinin en büyük gereksinimi olan barış ve dış ekonomik yardım, 1908-1918 arasında hemen hiç gerçekleşmedi.

İktisadi milliyetçilik konusunda İttihat Terakki'ye ve o dönem aydınlarına en çok etki Alman örneğinden geldi. Almanya'da ilerlemenin ve yükselmenin kaynağı "milliyetçilik" ilkesiydi. Alman malı olan milli iktisadi örnek alan aydınlar, Alman milli iktisat ekolünün önemli kişisi Friedrich List'in etkisinde kaldılar. İktisadiyat Mecmuası, Türklerin Alman ulusunu örnek alması gerektiğini ileri sürerken, milli iktisatçılar "Bir ülkede ihtiyaç ve menfaat ortak bir nitelik taşımalı, birey ortak çıkar uğruna her türlü özveride bulunabilmelidir." diyorlardı.

İttihat Terakki 1914-1918 arasında, "milli burjuva", milli tüccar ve sanayici yetiştirebilmek amacıyla, ordu ve büyük şehirlerin beslenmesi için, başvurulan yöntemle, devlet eliyle sermaye birikimi sağlama olanağını verdi. Özellikle demiryolu taşımacılığı Topal İsmail Hakkı

Paşa'ya verildi. İstanbul halkının beslenme ve diğer tüketim mallarının sağlanmasıyla görevlendirilen Kara Kemal Rum ve Ermeni tüccarlara karşı, Türk tüccar yetiştirilmesinin en açık örnekleriydiler. Biri taşımacılığı, diğeri de tüketim malları dağıtımını büyük kârlarla yaptıkları için kısa zamanda savaş zengini olan örneklerdi. Bu sebeple "harp tüccarı", "spekülasyon erbabı", "muhtekir", gibi sıfatlarla anılan yeni bir zengin kesim oluşmaya başladı. Türk-Müslüman'a tanınan bu ticari haklar, köklü sermaye birikimi ve tecrübesi olmayan bu tüccarların büyük kısmının komisyon karşılığı, Rum, Ermeni, Yahudi tüccarların aracısı durumuna gelmesine yol açtı¹.

Fakat bütün bu sıkıntılara ve ekonomide, savaşın etkisiyle uğranılan başarısızlığa rağmen, İttihat Terakki eğitim, sanat, laikliğe doğru ilerleme, kadın hakları gibi konularda ileri adımlar attı. Takvim ve alfabelerin değiştirilmesine çalışıldı. Fes yerine orduda yeni bir başlık giyildi. Kur'an Türkçe'ye tercüme edildi ve "cuma hutbeleri" Türkçe yapıldı, gerici yayın susturuldu.

Eğitime gerçekten çok önem veren İttihat Terakki savaş boyunca öğretmenleri askerlikten muaf tuttu. Türkçe ve Türk tarih coğrafyasının öğretilmesine önem verildi. Kızların lise ve üniversiteye gitmesi sağlandı. Çarşafın kaldırılması için yoğun bir kampanya açıldı. Bu sayede peçenin kalkması sağlandı. Kadına çalışma hayatında yer verildi. Yeni kuşakların yetiştirilmesinde mütevazı Türk öğretmenin çok hizmeti geçti. Batı sanatına ve müziğine yöneliş için önemli uygulamalar yapıldı. Türk kadınlarının sahneye çıkabilmeleri sağlandı. Din ve Devlet işlerinin birbirlerinden ayrılmasının uygulanması ve yeni adliye kanunu Şubat 1917'de, bütün tepkilere rağmen kabul edildi. Gregoryan takviminin kabulü, ağırlık ve uzunluk ölçülerinde birlik için önemli adımlar atıldı. Enver Paşa eski harflere bağlı kalmakla beraber orduda bir harf reformu denedi. Fakat İttihat Terakki'nin yaptığı tüm bu yenilikler, Mondros Mütarekesi sonrası, iktidarı ele geçiren ve milliyetçiliğe karşı olan gerici çevrelerin partisi, Hürriyet İtilâf tarafından kaldırıldı. Fakat 1914-1918 yılları arasında, Türkiye'de ulusal inançla yetişen bir taban oluşmuştu. Bu taban Türk İstiklal Savaşı sırasında özellikle "Müdafa-i Hukuk"unun oluşmasını sağlayacaktır.

Mondros Mütarekesi'nin uygulanması ile Osmanlı İmparatorluğu artık tarihe gömülüyordu. Şimdi Türk yurdunun kurtulması söz konusu idi. Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastığında, geride kalan başarısız politikaların yerine, 20.Yüzyılın gerçeklerine uygun akılcı, ilmi bir politika getiriyordu.

Türk milli varlığını, yine Türk Ulusu'nun azim ve iradesi kurtaracaktı. Egemenlik yurdun sahibi olan ulusun kendisine ait olacaktı. İşte bu Türk İnkılâbı'nın ilk adımıydı. Atatürk'ün "inkılâpçılık" ilkesini anlayabilmek için, Türk Devriminin hangi aşamalardan geçerek olgunlaştığını görmek gerekir. Yoksa yalnızca bu prensibi açıklayan cümleleri vermek yeterli olmaz. Çünkü Türk Devrimi ilkeleriyle eylemini birarada ortaya koyan bir örnektir. Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun dediği gibi Atatürk'ün önderliğinde başarılan İnkılâp, Türk Milleti için, akla ve ilme dayalı evrensel bir medeniyet olan batı medeniyeti ile kaynaşma, zengin bir senteze ulaşma yollarını açmıştır. Akla ve ilme dayalı evrensel bir medeniyete yönelmek, bazı çevrelerin yüzelli yıldan beri iddia ettikleri gibi, "dinden ve milliyetten çıkmak" değildir. Tam aksine, Atatürk ile, bir yandan batı medeniyetine yaklaşırken, aynı zamanda "Türklüğe, milli benliğe de kavuşulmuştur"². Cumhuriyet, laiklik, milliyetçilik, halkçılık demokrasi gibi bütün ilkelerin kaynağı Fransız Devrimi ve onun bütün Avrupa'ya olan etkileriydi.

Atatürk'ün Milli Mücadele'de ilk uyguladığı ilke "Milliyetçilik" oluyordu ve bu milliyetçilik hümanist ve barışçı olma özellikleriyle Atatürk tarafından tanımlanıyor, Eylül 1920'de Meclis'te kabul edilen halkçılık programıyla da demokratik özellik kazanıyordu. Savaşın Büyük Zaferle sonuçlanması ile ulus egemenliğine en büyük engel görülen ve Milli Mücadele'ye karşı düşmanla işbirliği yapmış bulunan Osmanlı Saltanatı 1 Kasım 1922'de kaldırıldı. Lozan'ın imzalanmasından sonra da 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edildi. 3 Mart 1924'de Hilafet'in kaldırılması ve Tevhid-i Tedrisat (Eğitimin Birleştirilmesi) Kanunu ile Laiklik yolunda büyük adımlar atıldı. 1928 yılında da Anayasa'da yapılan değişikliklerle Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlet oldu. 1930'da dünya ekonomik buhranı ve bunun Türkiye'de yarattığı tehlike karşısında "Devletçi" ekonomik model ve en son "İnkılâpçılık" ortaya kondu. Bütün bu aşamaları ve ortaya konan

² Turhan Feyzioğlu, Akılcı, Bilimci, Gerçekçi Yol Atatürk Yolu, İstanbul 1981, s.55.

ilkeleri Türk Devrimi'nin bütünlüğü içinde değerlendirmek gerekir. Bu sebeple "İnkılâpçılık" ancak Türk Devrimi'nin bütünlüğü kavranırsa anlam kazanır.

1. İnkılâbın Tanımı

Konuyu ele alırken önce "İnkılâp" terimi üzerinde durmak istiyorum. Yeni bir dünya görüşüne dayanan "İnkılâp" Türkçe'ye, Fransızca'da kullanılan "Revolution" karşılığı olarak alındı. Yuvarlamak, devrilmek anlamında kullanılan latince "Revelvere" kelimesinden gelen "Revolution"un, geniş bir anlam kazanarak "ani, şiddetli ve köklü" bir gelişmeyi göstermek için, ekonomik, sosyal ve siyasi köklü bir değişmeyi tanımlaması, 1789'da gerçekleşen büyük olay ile oldu. Fransa'da bu olaya "Revolution" dendi. Türkiye'de ise bu olaya Fransız İnkılâbı dendi. Bu oluşumu belirttikten sonra inkılâbın tanımını yapalım. Hukukçular, sosyologlar, tarihçiler değişik tanımlamalar yapmakta iseler de genel olarak, köklü ve kuvvet yoluyla ani bir değişimi esas kabul etmektedirler.

1934 ders yılından itibaren üniversitede Türk İnkılâp Tarihi dersi okutan Recep Peker devrimi inkılâp, "bir sosyal bünyeden geri, eğri, fena, eski, haksız ve zararlı ne varsa, bunları birden yerinden söküp onların yerine, ileriye, doğruyu, iyiyi ve faydalıyı koymuştur"³ şeklinde tanımlamaktadır. Sosyolog Emre Kongar "Devrim, siyasal, toplumsal, ekonomik ilişkiler düzeninde hızla değişmeye yol açan olaydır"⁴ demektedir. İhtilal kelimesinde inkılâp anlamı, inkılâp kelimesinde de ihtilal anlamı yoktur. Revolution kelimesinin sözcükteki Türkçe karşılığı "ihtilal ve inkılâp"tır. Dolayısıyla inkılâp kelimesi tek başına, revolution kelimesini pek karşılayamaz diyen Yavuz Ercan, Cumhuriyet döneminde türetilen "devrim" kelimesinin içinde hem ihtilal hem de inkılâp anlamlarının bulunduğunu, bu sebeple de revolution kelimesinin tam karşılığı olduğunu ileri sürüyor⁵. 1789'dan II. Meşrutiyete kadar Fransa'daki büyük olayı Osmanlı tarihçileri ve devlet adamları "Fransız İhtilal-ı Kebiri" veya "Fransız İnkılâb-ı Kebiri" diye tanımladı-

³ Recep Peker, *İnkılâp Dersleri*, 4.Baskı, İstanbul, 1984, s.18.

⁴ Emre Kongar, *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*, İstanbul, 1983, s.23

⁵ Yavuz Ercan, "Atatürk Devrimi", *100.Yıl Atatürk Konferansları*, Ankara, 1981, s.58.

lar. 1909'da İttihat Terakki Kongresinde Yüzbaşı Mustafa Kemal, "yaptığımız bir ihtilaldir, köklü bir inkılâba dönüştüremezsek başarılı olunamaz" diyerek, ihtilal ile inkılâp arasındaki anlam farkını dile getiriyordu.

Atatürk 1925 yılında Türk İnkılâbını tanımlarken "... Bu inkılâp kelimesinin ilk anda akla getirdiği ihtilal anlamından başka, ondan daha geniş bir değişmeyi anlatır...." sözleriyle ihtilalin, inkılâbın eylem aşaması olduğunu belirtiyordu. İnkılâp devrim-revolution "1-düşünce 2-eylem, 3-yerleşme, 4-kurumsallaşma ve gelişme" aşamalarını içerir. Bu sebeple Türk İnkılâbının düşüncesi Atatürk'ün ilkeler halinde getirdiği bir dünya görüşüdür ideoloji. Eylem aşaması 1919-1927 arasındadır. Kurumsallaşması ve gelişmesi 1919-1938'e kadar sürer. Bugün de bu mücadele "karşı devrimcilere karşı" sürmektedir⁶. Bizim tanımlamamıza göre "İnkılâp", tüm kurumları, devlet biçimi ve sosyal yapısı, ekonomik ilişkileri eskimiş, yaşam biçimi gelişmeyen bir sosyal-ekonomik-siyasi düzenin ani olarak yıkılıp, yerine yeni bir dünya görüşünün ürünü olan gelişme, yaşama olanağı bulunan bir düzenin kuvvet yoluyla gelmesidir. Bu anlamıyla inkılâbı, ihtilal, darbe, reform ve evrim kelimeleriyle karıştırmamak gerekir. İnkılâp, ilerleme, hak ve adalet düşüncesinden kaynaklanır. Doğal olaylarda canlı yapısının gelişmesi, devamlı ve yavaş bir biçimde olur, düzgün ve dengeli bir yol izler. Bu olaya "evrim" denir. Canlı yapısında görmediğimiz ani ve köklü bir değişiklik olan inkılâp ise bu sebeple beşeri ve sosyal bir olaydır⁷. İster "inkılâp", isterse "devrim" kelimesini kullanalım, önemli olan hangi tarihi olayı tanımlayacağımızdır. Burada ele alınan konu Türk İnkılâbı devrimi ve bunun düşünce sistemi olan Atatürkçülük'tür. Atatürkçü dünya görüşü ideolojinün yaşama uygulanması olan Türk İnkılâbının revolution özelliği, çok kısa sürede olması, ani ve kuvvet kullanılarak başarılması ve eski kurumları tasfiye ederek, yeni kurumlar getirmesi yönlerinde açıkça görülür. Özünde akılcı, ilim ve hümanist değerler taşıdığı ortak bir kanıdır.

⁶ Ergün Aybars, Durum Tesbiti, *Tarih Sempozyumu*, Elazığ, 1984.

⁷ Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Cilt 1, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 32, İzmir 1984, s.3-4.

2. Türk İnkılâbının Önemi

Atatürk'ün benim en büyük eserim dediği Türkiye Cumhuriyeti, İstiklal Savaşı ve onu tamamlayan Türk İnkılâbının temel ilkeleri üzerine kuruldu. Bu, 1919-1938 yılları arasındaki bir tarihin oluşumudur. Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı içinden yeni, bağımsız ve çağdaş bir Türk Devleti'nin kuruluşunu Atatürk, "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile hiçbir ilgisi yoktur. Osmanlı Devleti tarihe karışmıştır. Şimdi yeni Türkiye doğmuştur"⁸ sözleriyle öz bir biçimde tanımlamaktadır. İşte bu büyük olay Türk İnkılâbı idi. Türk inkılâbı Atatürk'ün tarihi bir oluşum içinde aşama aşama ortaya koyup, hayata uyguladığı altı temel ilkedен ve bunları tamamlayan ve yine Atatürk'ün fikirlerinden oluşan bir bütündür. Öyleyse Türk inkılâbının düşünürü de uygulayıcısı da Atatürk olmuştur. Bu altı ilke şunlardır: "Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Laiklik, Halkçılık, Devletçilik ve İnkılâpçılık". Konumuz "İnkılâpçılık" olduğundan yalnızca bunun üzerinde duracağım. Özellikle Atatürk'ün inkılâbı, Türk inkılâbını tanımlaması ve inkılâpçılığı niçin bir ilke kabul ettiğini açıklayacağız⁹.

Tarihte gördüğümüz hiçbir inkılâp, Türk inkılâbının güç koşulları içinde başlamamış ve gelişmemiştir. Örneğin Fransız inkılâbı kendi iç bünyesinde başlamış ve başarıya ulaşmıştır. Oysa Türk inkılâbının başarılması için yenilmesi gereken üç büyük engel vardır. Birincisi: Birinci Dünya Savaşı'nda galip olan büyük devletlerin ve batı kamuoyunun yüzyıldan beri süren Türklerin istiklalden yoksun bırakılması düşüncelerinin sonucu olarak Türkiye'yi işgal eden ve yağmalayan askeri, moral gücünü yenmek gerekiyordu. İkincisi: İşlevini yitirmiş olan Osmanlı kurumlarını tasfiye etmek, yaşam kalmamış eskiyi devam ettirmeye çalışan paslanmış gelenekleri kaldırmak ve en son bütün bunların yerine çağdaş dünya ihtiyaçlarını karşılayacak yeni kurumlar getirmek. Bu güçlüklerin yenilerek başarıya ulaşılmasının sonucu olan çağdaş Türk Devleti'nin kurulmasını batılılar bu sebepten dolayı "Türk Mucizesi" olarak nitelendirdiler¹⁰.

⁸ Enver Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, Ankara 1969, s.25.

⁹ *Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti*, İstanbul 1931, s.187.

¹⁰ E.Z. Karal, *Atatürk ve Devrim*, Ankara 1980, s.57.

3. Atatürk'e Göre İnkılâp ve İnkılâpçılık

Atatürk'e göre "mücadele ve müsademe çatışma demek olan hayatta, insanların dünyada yaşayabilmeleri için tabiata hakim" olmaları zorunludur. Tabiata hakim olmasını bilmeyen yaratıkların varlıklarını koruyamadıklarını ve tabiatın içinde ezildiklerini yok olduklarını belirtir. İnsanların tabiatla mücadeleleri ve çatışmaları, "devlet hayatında, fikir hayatında, iktisat hayatında yapabilecekleri şeylerin toplamı" olan uygarlığı doğurmuştur. "Memleketler çeşitlidir, fakat medeniyet birdir ve bir milletin ilerlemesi için de bu yegane medeniyete katılması lazımdır", diyen Atatürk fikrini şöyle açıklıyor: "... medeniyet yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Toplumsal hayatta bilim ve fen alanında başarı kazanmak için yegane tekamül ve ilerleme yolu budur. Hayat-ı maişete (geçim) hakim olan ahkâmın zaman ile değişmesi, gelişmesi ve yenileşmesi zaruridir. Medeniyetin buluşları, fennin harikaları cihanı değişmeden değişmeye uğrattığı bir devrede yüzyıllık köhne zihniyetlere maziperestlik geçmişseverlik ile varolmak mümkün değildir"¹¹.

Görülüyor ki Atatürk gelişme, davranış ve tarihi bir oluşumun toplumu değiştirdiğini ve koşullar değiştikçe, yerleşmiş eski kuralların da yenilenmesi, değiştirilmesi gerektiğini belirtiyor. Atatürk inkılâpçılığının çok önemli bir yanı sürekli değişme ve gelişmesidir. Bu olmazsa toplum yaşama olanağını kaybeder. Bu gecikmeyi ortadan kaldıran yol ise inkılâptır. Eskiye bağlılığın kötülüğünü ve yenileşme gereğini de şöyle açıklıyor: "Mantıki hiçbir delile dayanmayan bir takım geleneklerin, akidelerin korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur, belki de hiç olmaz. İlerlemede kayıt ve koşulları aşmayan milletler hayatı makul ve pratik göremezler, hayat felsefesini geniş tutan milletlerin hakimiyeti altına girmeye mahkumdurlar"¹². Öyleyse uygarlaşmak için ilerlemek şarttır. Yoksa uygar ulusların avı olunur. İşte bu sebeple Atatürk memleketi medenileştirmek ve batılı bir devlet ve ülke yapmak için çalışmaktadır. "Memleket mutlaka çağdaş, medeni, müreffeh olacaktır. Bizim için bu hayat davasıdır. Bütün fedakarlıklarımızın semere vermesi buna bağlıdır" sözleriyle Türkiye'nin çağdaş

¹¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, Ankara 1959, s.181 30 Ağustos 1924.

¹² A.g.e., s.44

ve medeni bir ülke olmasının tek çözüm olduğunu, toplumsal gelişmeyi bilimsel gelişmeye bağlayarak, her toplumun bilimsel gelişmelerin yeniliklerini izlemesi ve uygulaması gerektiğini vurgulamaktadır. "... dünyada her topluluğun varlığı, değeri, özgürlük ve bağımsızlığa hakkı, yaptığı ve yapacağı medeni eserlerle oranlıdır. Medeni eser yaratmak kabiliyetinden yoksun olan topluluklar özgürlük ve bağımsızlıklarını kaybederler. İnsanlık tarihi baştan başa bu dediğimizi doğrulamaktadır. Medeniyet yolunda yürümek ve başarıya ulaşmak bir hayat koşuludur. Bu yol üzerinde duralayanlar ya da ileriye değil geriye bakmak bilgisizliği ve gafletinde bulunanlar topyekün medeniyetin coşkun seli altında kalırlar". "... dağları delen, göklerde uçan göze görülmeyen zerrelerden yıldızlara kadar herşeyi gören, aydınlatan inceleyen medeniyetin yüceliği ve kudreti karşısında ortaçağ zihniyetiyle ilkel hurafelerle yürümeye çalışan milletler mahvolmaya hiç olmazsa tutsak ve zelil olmaya muhkumdurlar..."

Atatürk başka bir konuşmasında da Türkiye'nin mutlaka ileriye gitmesini ve bunun varlığımızın hayat şartı olduğunu da şöyle belirtiyor. "Artık duramayız. Behemehal ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmeye mecburuz. Millet açıkça bilmelidir. Medeniyet öyle bir kuvvetli ateştir ki, ona kayıtsız olanları yakar ve mahveder"¹³.

Yeni Türk Devletini ve bu devletin kurucusu için Türk Ulusunu çağdaş, uygarlık düzeyine çıkarmak, varolmak savaşıdır. Atatürk çağdaş uygarlık düzeyine çıkışın tek yolu olarak da "inkılâp" yöntemini görmektedir. "... atılan adımlar, bundan sonra atılması gereken adımların başlangıcıdır" sözleriyle İstiklal Savaşı sonrası yapılacak köklü değişikliklerin gerekliliğini belirtir.

Bağımsız, çağdaş bir devlet ve ulus olmanın şartını uygar olmakta gören Atatürk, Türkiye'nin uygarlaşabilmesini ani ve köklü bir değişimde görmektedir. O bu düşünceye daha İstiklal Savaşı öncesinden sahipti. Arkadaşları ile yaptığı bir konuşmada bu görüşünü şu açık sözleri ile belirtmektedir:

¹³ E.Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, s.54-55

"Benim elime büyük yetki ve güç geçerse ben sosyal hayatımızda istenilen inkılâbı bir anda bir "coup" (darbe) ile yapacağımı zannedirim. Zira ben bazıları gibi halkı ve ulemayı yavaş yavaş benim görüşlerim derecesinde görmeye ve düşündürmeye alıştırmak suretiyle bu işin yapılabileceğini kabul etmiyor ve böyle harekete karşı ruhum isyan ediyor. Ben bu kadar yıllık yüksek öğrenim gördükten sosyal ve uygar hayatı inceledikten ve özgürlüğü tatmak için ömür harcadıktan sonra neden halk seviyesine ineyim? Onları kendi seviyeme çıkarırım" Genç bir subayken olduğu inkılâpçı düşüncesini 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastıktan sonra aşama aşama uygulamaya başladı. Gerek İstiklal Savaşı'nda ve gerek onu izleyen yıllarda Atatürk'e inkılâp inancını veren, milletin vicdanında ve istiklalinde ihtisas ettiği büyük ilerleme istidadı idi. Bunu bir milli sır olarak vicdanında saklayan Atatürk sırası geldikçe inkılâbın bütün ulusa tatbik etmek yoluna gitti. Atatürk ıslahatçı padişahlar gibi gücünü Tanrısal haklardan değil, ulus iradesinden aldığı ve bütün inkılâp hareketlerini halk ile bütünleştirdiği için başarılı oldu". "İdare-i Maslahatçılar esaslı inkılâp yapamaz" sözleriyle inkılâpçılık tutumunu da ortaya koymaktadır. "Hakiki inkılâpçılar onlardır ki gelişme ve ilerleme inkılâbına sevk etmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki gerçek eğilimlere nüfus etmesini bilirler. Bu münasebetle şunu da beyan edeyim ki Türk Milleti'nin son senelerde gösterdiği harikaların yaptığı siyasi ve sosyal inkılâpların sahibi kendisidir".

İnkılâbı ulusun kendisine bağlayan Atatürk, inkılâbın ancak bu şekilde başarılacağı ve yaşayabileceğini görmekte, "inkılâbın hedefini kavramış olanlar daima onu korumaya muktedir olacaklardır"¹⁴ sözleriyle de inkılâba inanmış insanlar gereğini belirtmektedir. 1934-1935 yılında inkılâp kürsüsünde ders veren Recep Peker ; "... arkadaşlar yeniyi koymak yeterli değildir. Onları öylece koyduktan sonra büyük bir sıcaklıkla davaya yapışıp, sökülen şeylerin geri dönmemesini, konan şeylerin yaşamasını, yerleşmesini temin edecek bir sistem kurmak ve istemek de inkılâbın değişmez şartıdır"¹⁵ diyerek, inkılâpçı inancı gençliğe öğretmekteydi.

¹⁴ E.Z. Karal, a.g.e., s.54-55

¹⁵ R. Peker, s.18

Türk inkılâbının "karşı ihtilalci" hareketlerle sarsılmaya ve yıkılmaya çalışıldığı 1925-1927 yılları arasında İstiklal Mahkemeleri bütün bunları tasfiye etmeyi başardı. Tarihimizin her ilerici, yenilikçi hareketine karşı oluşan bu karşı hareketin adı irticadır. Atatürk irticayı, "ileriye, doğruya yönelen harekete karşı çıkan kuvvet irticadır" diye tanımlar. Bütün müstebit despot hükümdarların hep dini menfaatlerini araç edindiklerini, Muaviye'nin askerlerinin Hz. Ali'ye karşı mızraklarına Kur'an taktıkları gün, dinin siyasete alet olduğunu belirten Atatürk, dini siyasete alet edenlerin dine ve ulusa en büyük kötülüğü yaptıklarını sık sık söylemektedir. 1453'de İstanbul'u fetheden Türk kudretinin, bir çağ değiştirebildiğini, ama aynı yıllarda icat edilmiş olan matbaayı üçyüz yıl kullanamadığına dikkati çeken Atatürk, bu gecikmeye sebep olan kuvveti irtica diye tanımlamaktadır. "Artık Türkiye, din ve şeriat oyunlarına sahne olmaktan çok yüksektir". "Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En c' ğru, e hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır. Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kafidir¹⁶" sözleriyle Atatürk, Türk inkılâbı için en büyük tehlikenin de ne olduğunu gösteriyordu. Bu sebeple Atatürk gerek 1925 yılında çıkan irtica ayaklanmalarında, gerekse 1930'da Kubilay'ın başını keserek katleden irtica olayında, inkılâbın yasasını en sert şekilde uygulamakla, inkılâptan ödün vermedi. Bu bir bakıma inkılâp, inkılâp yönetimi ve inkılâpçılığın bir ilke olarak bütünlüğünü de göstermektedir. "Kabil olduğu kadar süratle, yolda durmayarak ve zamanı dev adımlar ile aşarak hareket etmek¹⁷ gereğini dile getiren Tekin Alp, Atatürk'ün "durmak, geri gitmektir" sözünü kitabında "inkılâpçılık" başlığı altında incelemektedir. Bu bakımdan inkılâpçılık, devamlı ilerleme ve gelişmeyi ifade ettiği gibi, bu gelişme ve ilerlemeye karşı çıkan kuvveti ve kurumların da tasfiye edilmesini içerir. Yeni Türkiye bizzat inkılâbın da kendisidir. Onun için inkılâpçıdır. Türkiye'nin inkılâbı koruması her canlının kendi hayatını koruması gibi tabiidir. "Yeni Türkiye'nin temeli değişen yeni kıymetlere

¹⁶ Karal, *a.g.e.*, s.69-79.

¹⁷ Tekin Alp, *Kemalizm*, İstanbul 1936, s.329.

dayanır. Ahlakta yeni kıymet, hukukta yeni kıymet, iktisatta yeni kıymet, hatta dilde yeni kıymetler, bizim hakikaten inkılâp içinde olduğumuzu göstermektedir... "inkılâp davası yeni kıymetlerin, eski kıymetlere karşı zaferi demektir"¹⁸ diyen Sadri Etem de inkılâpçılık ilkesinin önemini açıklamaktadır.

Atatürk'ün 1927 yılında Büyük Nutku'nun sonunda Türk inkılâbını Türk gençliğine emanet edişinin sebebi de budur. Atatürk'te inkılâbın gayesinin yalnızca ulusun yükselmesi olduğunu görüyoruz. İnkılâp ancak inkılâpçı bir kararlılık ve tutumla başarılabilir. Bu sebeple Atatürk Türk inkılâbının başarılmasında, ulusun yükselmesi ve bunun gerçekleşmesinde kararlılığını ve inancını şu sözleriyle belirtiyor: "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün mana ve eşkaliyle medeni bir sosyal topluluk haline getirmektir. İnkılâbımızın esas ilkesi budur. Bu hakikati kabul edemeyen zihniyetleri tarumar etmek zorunludur. İnkılâbın kanunu mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafamızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız inkılâp ve yenilik bir an bile durmayacaktır. Bizden sonraki devirlerde de böyle olacaktır"¹⁹. Atatürk, inkılâbın başarılmasındaki bu kararlı, inkılâpçı yöntemini Saltanat'ın kaldırılışı sırasında da açıkça göstermişti. Hatta, Samsun'a çıktığı zaman ulusun kurtuluşunu, İstiklal ve milli egemenlik için uyguladığı yöntemi yine Nutuk'ta şöyle belirtiyor: "Osmanlı Hükümeti'ne Osmanlı Padişahına ve ve Müslümanın Halifesine isyan etmek ve bütün milleti ve orduyu isyan ettirmek lazım geliyordu"²⁰.

Bunun sebebini de Amasya Genelgesi'nde açıklıyor. Ulusun hak ve hukukunun, bağımsızlığını savunmasını elinde bulunduran, ulusun egemenliğinin temsilcisi olan Padişah ve Hükümet güçsüz onursuz, korkak ve yalnızca kendilerini düşünmektedirler. Bu sebeple ulusun egemenliğine ve bağımsızlığına yine ulusun ilerleme gelişme, müreffeh, zengin olmak yolunda yaptığı meşru bir davranışı olarak nitelendirmektedir.

¹⁸ Sadri Etem, *Türk İnkılâbının Karakteri*, İstanbul 1933, s.130-133.

¹⁹ E.Z. Karal, a.g.e., çşt. sayf.

²⁰ *Nutuk-Söylev*, Cilt 1, s.276.

Atatürk'e Göre Türk İnkılâbı

Buraya kadar Atatürk'ün inkılâp konusundaki görüşlerini ve Türkiye'nin çağdaşlaşmasının tek aracı olarak inkılâbı gördüğünü açıkladık. Şimdi Atatürk'ün Türk inkılâbını tanımlaması ve değerlendirmesi üzerinde duralım. "Türk İnkılâbı nedir? Bu inkılâp kelimesinin ilk anda akla getirdiği ihtilal anlamından başka, ondan daha geniş bir değişmeyi anlatır. Bugünkü devletimizin şekli asırlardan beri gelen eski şekilleri bertaraf eden en gelişmiş şekli olmuştur"., "... Bütütün yeni kurumlar vücuda getirerek eski hukuki esasları temelden yıkmak teşebbüsündeyiz"²¹.

Bazı yazarlar "Türk inkılâbı" yerine Atatürk İnkılâbı (Devrimi) başlığını da kullanmaktadırlar. İnkılâp beşeri bir olaydır. Siyasal, sosyal, ekonomik toplumsal değişmeyi belirler. Bu sebeple kişilerin adıyla anılmaz. Fransız İnkılâbı, Rus İnkılâbı gibi. Aynı şekilde Türk Ulusunun siyasal, sosyal, ekonomik köklü bir değişimini ifade ederken de Türk İnkılâbı (Devrimi) denilmesi gerekir. Atatürk, "Atatürk İnkılâbı" sözünü reddeder, "Türk İnkılâbı" derdi. Atatürk'ün ölümünden sonra, "Atatürk İnkılâbı" ve daha sonra da "Atatürk Devrimi" sözleri kullanılmaya başlandı. Hatta "Atatürk Reformları" sözü bile bazı çevrelerce benimsendi. Atatürk'ün Türk Ulusuna mal etmeye çalıştığı ve bir bütün kabul etmiş olduğu "Türk Devrimi" O'nun şahsına bağlanmış, bütünlüğü de parçalanmıştır. Tutucular bundan faydalanarak "Atatürk Devrimlerini" kök tutanlar ve tutmayanlar diye sınıflandırmaya kalkışmışlardır. Ulusun bünyesine uymadığı direnişi ile de bunların tasfiyesini sağlamaya koyulmuşlardır... Gericilerin Atatürk'ün heykel ve büstlerine saldırdıkları bunun açık delilidir²². Batılı bilim adamları ve politikacılar Atatürk'ün önderliğinde başarılan Türk inkılâbının düşünce sistemine "Kemalizm" dediler. 1928 yılına kadar Türk yazarlar da bu kelimeyi kullandılar. Daha sonraki yıllarda aynı anlamı vererek Atatürkçülük kullanılmaya başlandı.

Türk inkılâbının II.Meşrutiyet'le hiçbir benzerliği olmadığını, Türk inkılâbının milletin hürriyet ve egemenliğini fiilen ve maddeten eline aldığı bir olay olduğunu belirten Atatürk, Türk inkılâbının Fransız inkılâbı ile olan karşılaştırmasını şöyle yapıyor: "Fransız ihtilali bütün

²¹ Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri*, Cilt II, Ankara 1959, s.237.

²² Enver Ziya Karal, *Atatürk ve Devrim*, s.46.

dünyaya hürriyet fikrini yaymıştır ve bu fikrin halen esas ve membar bulunmaktadır. Fakat o tarihten beri insanlık gelişmiştir. Türk demokrasisi Fransa ihtilalinin açtığı yolu izlemiş, lakin kendisine has seçkin özelliğiyle gelişmiştir. Zira her millet inkilâbını sosyal çevresinin etki ve ihtiyacına bağlı hal ve durumuna ve bu ihtilal ve inkilâbın ortaya çıkış zamanına göre yapar²³". Öyleyse Atatürk'e göre Türk inkilâbı Fransız inkilâbından etkilenmiştir. Fakat kendi koşullarının ve çağının ürünü olup, kendine özgü bir inkilâptir. Taklit değil, yaratıcı ve örnek bir inkilâptir. Türk İstiklal Savaşı nasıl ki, sömürge halinde yaşayan ezilen uluslara bağımsızlık örneği ise, Türk inkilâbı da çağdaşlaşma örneği ile tüm dünyanın takdirini kazanmıştır. Bu başarıyı sağlayan Atatürk UNESCO tarafından 1963 ve 1981'de yaptığı inkilâpla bütün insanlığa hizmeti dolayısıyla bütün dünyada saygıyla anılmıştır²⁴.

İnkilâbı ulusun kurtuluşu için hak ve adalet adına ve demokratik bir hükümet kurulması sayesinde yapıldığını belirten Atatürk için en önemli amaç, inkilâbın yerleşmesi kadar daima ileri gitmesidir. "Bütün davalımız, en medeni ve müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli inkilâp yapmış olan büyük Türk Milleti'nin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa zamanda başarmak için fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz..." sözleri bunu açık bir şekilde belirtmektedir. Görülüyor ki Atatürk inkilâbı, hem fikir hem de hareketin birlikte yürütmesi ve daima ileriye, yeniye, mükemmele doğru gelişme olarak kabul etmektedir. İnkilâbın yaşamasının, inkilâbı anlayan ve onu savunacak inançlı insanlarla sağlanacağını ve bunun da inkilâbın gençlere ve bütün millete öğretilmesiyle gerçekleşeceğini belirten Atatürk, "İşaret ettiğim umdeleri Türk gençliğinin dimağında ve Türk Milleti'nin şuurunda daima canlı bir halde tutmak, üniversitelerimiz ve yüksekokullarımıza düşün başlıca vazifedir"²⁵ sözüyle de bunu ortaya koyuyordu. Bu amaca ulaşmak için 1933-34 ders yılında, Cumhuriyetin onuncu yılı ve üniversite reformunun yapıldığı yıl üniversitelerde inkilâp enstitüleri kuruldu ve son sınıf öğrencilerine "Türk İnkilâp Tarihi Dersleri" okutulmaya başlandı.

²³ E.Z. Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, Ankara 1969.

²⁴ UNESCO'nun kararı ileride daha ayrıntılı verilecektir.

²⁵ E.Z. Karal, *a.g.e.*, Ankara 1969, s.55 Kasım 1937.

İnkılâbın kendi yöntemiyle başarıya ulaşmasından sonra Atatürk, Türk inkılâbının bir yerde durmaması, daima gelişmesi ve ilerlemesi için sürekliliğini ilmin rehberliğinde bir ilke haline getirdi. İnkılâpçılık bir ilke olarak 1931 yılında diğer ilkelerle beraber belirlendi ve altıncı ilke olarak açıklaması yapıldı. Millet'in birçok fedakarlıklarla yaptığı inkılâplardan doğan ve gelişen ilkelere sadık kalmaya ve onları savunmaya esas tutan "İnkılâpçılık" ilkesi diğer ilkelerle beraber T.B.M.M.'nin 5 Şubat 1937 tarihli toplantısında "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu" Anayasa'nın ikinci maddesine şu şekilde kondu:

Madde-2 : Türkiye Devleti, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılâpçıdır. Resmi dili Türkçe'dir. Makamı başkenti Ankara şehridir.

İnkılâpçılık

Atatürk için inkılâbın ulusal bir enerji ve çağdaşlaşma için bir dinamizm olduğunu görüyoruz. Böylece Atatürk, inkılâpçılığı bir ilke olarak belirtmekle çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak çabasında, inkılâpçı uygulamalara sahip çıkılmasını, korunmasını, geliştirilmesini ve yeni ihtiyaçlar karşısında ise yeni inkılâpçı çözümlere gidilmesini öngörmektedir. O'nun inkılâpçılığı, yapılanın yalnızca muhafazasını değil, kalıplaşıp, kemikleşmeyi ve işlevini yitirmeyi değil, çağın ve toplumun gerisinde kalmayı önlemek, başka bir deyişle çağın ve toplumun değişen ve gelişen ihtiyaçlarına göre gelişen dinamik bir inkılâpçılık anlayışını ortaya koymaktadır. Toynbee'nin de vurguladığı gibi, Atatürkçülük eskiye değil, daima ileri yönelmiştir. Bu sebeple toplumsal, siyasal, teknik her çeşit yeniliğe açık olmak gerektiği kadar, inkılâpçılık ilkesi barışçı ve demokratiktir. Çağdaş olmada sürekliliği esas alan Atatürkçü inkılâpçılık ilkesi, Atatürkçülüğü donmaktan, dogma olmaktan kurtaran bir ilkedir. Toplum yaşayan bir varlık olduğu için zamana ve duruma göre ihtiyaçlar değişir, bu değişmeye göre gelişmek ve değişmek gerekir. İşte dinamik bir ilke olan "İnkılâpçılık" durgunluğu, dogmayı engelleyen, daimi gelişmeyi öngören bir atılımcılıktır. Türk inkılâbının sonuncu ilkesi olan "İnkılâpçılık" tüm inkılâbın yaşaması ve gelişmesinin, çağın gelişmesi doğrultusunda, ilmin kılavuzluğunda Türkiye'nin daima ileriye gitmesini sağlayacak bir ilkedir. Atatürk'ün şu sözleri bu açıklamalarımıza açıklık getirmektedir: "İstiklal Savaşı ve Türk İnkılâbı, her hamlesinde

milletimizin yüksek siyasi ve medeni karakteri ile memleket ideolojilerindeki şuurlu birliğe dayanarak muvaffak olmuştur. Cumhuriyet hükümetinin icraati ancak milletimizin bu yüksek ahlak ve haslatında huy mesnet dayanak bularak hergün feyizli bir eserini göstermektedir. Dün ve bugün olduğu gibi yarın dahi memleket ve millet için yegane kudret, ikbal ve refah kaynağı olan inkılâp prensiplerinin ve cumhuriyet rejiminin tatbikatı üzerinde fikir ve elbirliğinin tezahürleri görülecektir²⁶.

Atatürk inkılâpçılığı, belirli bir yöntemle aşama aşama başarıya gidiştir. Atatürk, inkılâbı çok önceden düşünmüş ve amaca giderken karşılaşılabilecek güçlükleri önceden görerek, önlemlerini almış ve programını yapmıştır. Bir yöntem olarak inkılâbın yasası bütün yasaların üstündedir. Çünkü "inkılâp" Türk Ulusu için uluslaşma ve çağdaşlaşmanın en kısa zamanda gidilecek, en rasyonel yoludur. İnkılâbın gerçekleşmesinde kaynak ulustur ve en sağlam yol ulusun bilinçlendirilmesidir. Türk inkılâbı kendine özgüdür. Dolayısıyla yöntemi de diğer inkılâplardan farklıdır. İnkılâp İdare-i maslahatçılıkla yapılmaz. İnkılâbın yerleşmesi için devletin güçlü ve ülkenin huzur içinde olması gerekir. İnkılâp bir noktaya varıp, orada durmaz, sürekli, yaşam koşullarına ve çağın gereklerine uygun biçimde gelişmeye açıktır.

Türk İnkılâbı kendine özgü bir dünya görüşü olduğundan, özellikleri yöntemini de oluşturmaktadır. Bu bakımdan Türk İnkılâbı, ulusu dogmatizm ve ölü geleneklerden uzaklaştırır. Gerçekçi ve pratiktir. Taklitçi değildir. Ulusal birlikle amaca gidilmesini kabul eder. Birleştirici ve bütünleştiricidir. Görüldüğü gibi Türk inkılâbının yöntemi orjinaldir. İlkeler olaylara aktarılmaktan çok, olaylar ve ilkeler birlikte gelişmiştir. Türk inkılâbı soyut mantık noktasından değil, ilmin esasını oluşturan, çağın gereksinimleri ve koşullarının etkisinde, ilmi bir kaynaktan hareket ile vücut bulmuştur²⁷. İnkılâbın tanımını yaparken, kuvvet yoluyla yapılan köklü değişiklik demiştik. Türk inkılâbının amacının demokrasi olduğunu Atatürk'ün açıklamaları ile vermiştik. Ancak birşeye dikkat çekmek isterim, inkılâp ve demokrasi birlikte olmaz. İnkılâp Türkiye'de demokrasinin sebep ve hazırlayıcısı ve demokrasi inkılâbın sonucu olmaktadır. Biri diğersiz açıklanmaz²⁸.

²⁶ E.Z. Karal, *a.g.e.*, Ankara 1969, s.47.

²⁷ E.Z. Karal, *Atatürk ve Devrim*, s.198.

²⁸ *A.g.e.*, s.203.

Türk İnkılâbının buraya kadar açıkladığımız özelliği Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasasının ruhunu da oluşturur²⁹.

"Madde-2 : Türkiye Cumhuriyeti toplumunun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Türk İnkılâbının Geri Kalmış Ülkelerde Etkileri ve İnkılâpçılık

Türk İstiklal Savaşı, batılı devletlerin ikiyüz yıllık emperyalist ihtiraslarına karşı yapılmıştı. Türkiye'yi işgal eden İngiliz, Fransız, İtalyan, Yunan orduları 19.yy.'dan beri "Hasta Adam" olarak gördükleri Osmanlı İmparatorluğu'nu yağmalamak için gelmişlerdi. Büyük Taaruz ile bir bakıma haçlı ihtirasları, Yunan Megola İdea'sı yenilmiş, bunların askeri güçleri Mudanya'da Türk ordusunun zaferini kabul etmişlerdi. Lozan'da ise Türkiye'yi yağmalamak isteyen ve "Hasta Adam" düşüncesinde olanların iradesi yenilmişti. 1922'de günümüze dek, Türkiye'ye karşı bir askeri saldırı yapılamıyor ve "Hasta Adam" düşüncesi yaşatılamıyorsa, bu Atatürk'ün Milli Mücadele zaferi ve Türk Devrimi'nin başarılarının batılılar üzerindeki üstünlüğünün sonucudur.

Atatürk Milli Mücadele sırasında Türk İstiklal Savaşı'nın mazlum uluslar üzerindeki etkisini şöyle dile getirdi: "Anadolu bu müdafaa-sıyla yalnız kendi hayatına ait vazifeyi ifa etmiyor, belki bütün şarkta müteveccih hücumlara bir set çekiyor. Efendiler, bu hücumlar elbette kırılacaktır. Bütün bu tasallutlar mutlaka nihayet bulacaktır. İşte ancak o zaman garpte, bütün cihanda hakiki sükun, hakiki refah ve insanîyet hüküm sürebilecektir". "... Türkiye'nin bugünkü savaşının yalnız Türkiye'ye ait olmadığını, bütün arkadaşlarımız ifade etmiş iseler de bunu bir defa daha teyid etmek lüzumunu hissediyorum. Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye azim ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın (doğunun) davasıdır ve bunu nihayete getirmeye kadar Türkiye, kendisiyle beraber olan şark milletlerinin bera-

²⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun no: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982.

ber yürüyeceğinden emindir. Türkiye şimdiye kadar mevcut tarih kitaplarının icabatını (gereklerini) değil, tarihin hakiki icabatını takip edecektir. Filhakika gerçekten mevcut tarihlerin kaydettiği hadisat (olaylar) milletlerin hakiki efkar ve amal-i, harekatı fikir ve isteklerinin davranışları değildir. 1933'de aynı konuda ve aynı tutarlıkta olan gerçekçi düşüncesini de yine şöyle açıklıyordu: "Şark'tan şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün şark milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum. İstiklal ve hürriyetine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ki terakkiye ve refaha müteveccih vuku bulacaktır. Bu milletler bütün güçlülere ve bütün manilere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen istikbale ulaşacaklardır.

Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine, milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır.

Size bu sözleri söyleyen Cumhur Reisi değil, sadece Türk Milleti'nin bir ferdi olarak Mustafa Kemal'dir. Bu hususa bilhassa nazarı dikkatinizi celbederim"³⁰.

Atatürk'ün belirttiği gibi Türk İstiklal Savaşı emperyalizme karşı silahlı bir savaşın kazanılacağı örneğini verdi. İngiltere'yi ve Fransa'ya en çok korkutan da bu idi. Onlar sömürgelerinde bu örneğin etkisinden çok korkuyorlardı. İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Sforza da sömürgelerin kendilerini kovacağını belirtmişti ama, Mussolini bunun tam tersine hareket etti. Milli Mücadele'nin başarıları tüm Asya ve Afrika'nın, Müslüman ve Müslüman olmayan ulusları üzerinde etkili oldu. Ancak hiçbiri silahlı mücadeleye hemen başlayamadılar. Hindistan'da Gandhi pasif direniş metoduyla ve Kuzey Afrika'da Cezayir ve diğerleri ancak, II. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını kazanabildiler.

Fakat bu ülkeler ve özellikle Müslüman olanlar Atatürkçü düşünce sisteminin modernleşme ve onun temelinde yatan laiklik ilkesini benimsemediler. Geleneksel-dinsel yapılarını korudular. Bu sebeple Türkiye'ye karşı da tavır aldılar. Bazı ülkelerde Afganistan ve Irak modernleşme girişimlerinde bulduysa da başarısız oldular ve isyanlarla iktidarlar devrildi.

Uluslaşamayan, modernleşemeyen ve uygarlaşamayan toplumların başkalarının avı olacağını dile getiren Atatürk, batı uygarlığının ilim ve akıl metodunu "Hayatta en hakiki mürşit ilim ve fendir..." sözleriyle dile getirip, Türkiye'de Türk Devrimi ile yaşama geçirdi. İnkılâpçılık ilkesini de bu esasa bağladı. Bugün petrol zengini, fakat uygar olamamış topluluklar Atatürk'ün ne kadar gerçekçi ve haklı olduğunu kanıtlamaktadırlar.

Arnold J. Toynbee, Türk Devrimi'nin önemini anlatabilmek için şöyle diyor: "Bir an için tahayyül ediniz ki, batı dünyasında, rönesans, reformasyon, 17.yüzyıl sonundaki bilim ve düşünce ihtilali, Fransız Devrimi ve sanayi devrimi, bir insan ömrünün içine sığdırılmıştır..." Paul Gentizon Çar Petro'yla başlayan ve uzun zaman alan Rusya'daki modernleşmenin Türkiye'de Mustafa Kemal ile ancak yirminci yüzyılda çözülebildiğini; Ge'rard Tongars, Kemalizm'in halkı yücelten özellikleri sebebiyle, on asırlık işin on yıla sığdırıldığını ileri sürerlerken, Georges Duhamel, Türk Ulusu'nun "Bilim felsefesini", "düşünce yöntemini", kaderini değiştiren Atatürk'ün başardığı işin, başka inkılâpçılar tarafından İngiltere'de, Fransa'da veya Rusya'da gerçekleştirilen bütün değişikliklerden daha derin ve hayret verici olduğunu belirttikten sonra: "Çok kabiliyetli, güçlü ve sağlıklı bir millet olan Türk Milleti barış ve hürriyet içinde çabalarını sürdürmeyi başarırca, gelecek için insan toplumlarına büyük bir ders verecektir" diyerek, Atatürk'ün düşünce sisteminin Türk Devrimi ile ortaya koyduğu örneğin yalnızca geri kalmış ülkeler için değil, aynı zamanda büyük devletler için de önemini vurgulamaktadır. "Bugün dünyanın hiçbir yerinde devlet adamlığı bakımından Atatürk'ten üstün bir kimse yoktur... bir kurtarıcı, bir yeniden canlandırıcı, bir milli kahraman ve dünya çapında bir devlet adamı" diyen A.B.D. Ankara Büyükelçisi Charles H. Sherill, O'nun dünya çapında örnek bir insan olduğunu vurguluyor³¹. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sözü ve bunu siyasi hayatta uygulayan Atatürk bugün de aynı önemini ve değerini korumaktadır.

UNESCO 1963'de Atatürk'ün ölümünün 25.yılında, O'nun bütün dünyada insanlığa yaptığı hizmet için örnek bir insan göstererek anılmasını sağladı. UNESCO'nun Türkiye Devleti'nin kurucusu Atatürk'ün

³⁰ Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, s.89-90.

³¹ Turhan Feyzioğlu, *Atatürk Yolu*, s.XVIII, XIX.

doğumunun 100. yıldönümüne katılma konusunda aldığı karar, Atatürk'ün dünyada tanınmış olduğu kadar, düşünce ve tutumuyla da insanlığın değer verdiği konularda beğenilip onaylandığının bir kanıtıdır. UNESCO'da, 17 Kasım 1978'de üye devletlerin hemen hemen ittifakla aldığı kararın bilinmesinde yarar vardır: "UNESCO Genel Konferansı: Uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişilerin gelecek kuşaklar için örnek olacakları inancı ile, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümünün 1981 yılında anılacağını hatırlayarak, UNESCO'nun üzerinde çalıştığı tüm alanlarda olağanüstü bir devrimci olduğunu gözönünde tutarak, özellikle sömürgecilik ve emperyalizme karşı inancıyla, dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın öncülüğünü yapmış olduğunu, tüm yaşamı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına inancını unutmadan; genel konferans, eylemi her zaman barış, uluslararası anlayış ve insan haklarına saygı yönünde gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün kişiliğini ve eserlerinin çeşitli yanlarını belirtmek amacıyla, giderleri Türk Hükümetince karşılanmak üzere, 1981 yılında düzenlenecek uluslararası bilimsel toplantı konusunda düşünsel ve teknik planda UNESCO'nun işbirliği etmesine karar verdi.

Görüldüğü üzere, tüm dünya uluslarının çoğunlukla aldığı bu kararda, dünya uluslarınca değer verilip, üzerinde çalışmalar yapılan ve çaba harcanan konularda Atatürk'ün samimi ve ülkücü davranışları onaylanmakta ve O, insanlık dünyasının seçkin bir evladı olarak anılmaktadır³².

³² Muzaffer Erendil, *100.Yıl Atatürk Konferansları*, Ankara 1981, s.82.83